

О.С. Біліченко, асистент кафедри економічної теорії і суспільних наук,

Миколаївський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОПТОВИХ РИНКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Стан сільського господарства, яке є одним з провідних у структурі економіки України, протягом останніх років значно погіршився. Про це свідчать тенденції падіння валового виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення цін її реалізації, збільшення обсягів імпорту. Поступово вітчизняна аграрна продукція витісняється з внутрішніх ринків імпортною. На жаль, іноземним товарам віддають перевагу роздрібні мережі, для яких торгівельні операції з таким товаром більш зручні. Ситуація, що склалась, не задовольняє державу і суспільство, оскільки створює загрозу продовольчій безпеці країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На важливість розв'язання проблем формування ринкової інфраструктури збуту сільськогосподарської продукції неодноразово наголошували в своїх працях провідні українські вчені: Р.Я.Корінець, М.В.Лисюк, А.В.Розгон, О.Б.Ярмоленко. Однак, мало дослідженими залишаються питання щодо створення та забезпечення ефективного функціонування в Україні оптових ринків сільськогосподарської продукції.

Формулювання завдання дослідження. Метою нашого дослідження є виявлення особливостей формування та функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні.

Виклад основного матеріалу. Інфраструктурне забезпечення збуту сільськогосподарської продукції, шляхом створення сучасних цивілізованих каналів збуту, залишається одним з ключових питань у розв'язанні проблеми виведення агропромислового комплексу України з кризи, підтримки дрібного товаровиробника. Слід відзначити, що частка виробництва фермерськими господарствами сільськогосподарської продукції надалі залишається вагомою. Крім того і для господарств населення питання збуту виробленої продукції постають достатньо гостро. На відміну від великих аграрних підприємств, де канали збуту сільгосппродукції більш стабільні, господарства населення вимушені продавати свою продукцію комерційним посередникам за зниженими цінами. Відсутність власного транспорту для доставки своєї продукції у міста на ринки та базари, позбавляє власників самостійно виготовляти сільськогосподарську продукцію. Також, важливим елементом у торгівлі є фактор часу. Зайняті вирощуванням сільськогосподарської продукції селяни позбавлені можливості пошуку більш економічно вигідних каналів збуту своєї продукції.

Розбудова цивілізованих каналів збуту сільськогосподарської продукції, покриття всієї території України оптовими ринками, дала б змогу підтримати в першу чергу дрібного та середнього товаровиробника. Проте, поки що відсутність ефективних, доступних для дрібного товаровиробника каналів реалізації, виступає обмежувальним фактором щодо справедливого перерозподілу вартостей у механізмі ціноутворення. Такий стан речей продукує неефективність ринкового механізму, спричиняє прояви асиметрії у взаємовідносинах “виробництво–торгівля”, збільшує витрати на організацію збутової діяльності. Отже, є необхідним узгодження інтересів селян, виробників аграрної продукції, через механізм кооперування, створення системи оптової і оптово-роздрібної торгівлі [2].

Урядом країни приділяється значна увага розбудові цивілізованих каналів збуту сільськогосподарської продукції шляхом будівництва оптових ринків.

Оптові ринки сільськогосподарської продукції - це складні інфраструктурні об'єкти, з тривалим строком окупності, які потребують багаторічного досвіду управління і ґрунтовних знань щодо ефективної експлуатації, вкрай важливої як для агропромислового комплексу зокрема, так і для країни в цілому.

Для реалізації сільськогосподарської продукції варто використовувати також безпосередньо біржовий товарний ринок. На біржах посередники реалізують сільськогосподарську продукцію переробним підприємствам. Такий спосіб реалізації є достатньо зручним. По-перше, в багатьох випадках залучення для реалізації посередника вигідніше, ніж виконання тих самих функцій власними силами. По-друге, важливого значення відіграє наявність у посередника стабільних контактів із покупцями товару. По-третє, залучення посередника дозволяє перекласти на нього частину комерційних ризиків. Домінування на ринку сільськогосподарської продукції неорганізованих посередницьких структур, що монополюють ціни, багаторазовий перепродаж товарів цими структурами призводять до втрат доходів виробників та втрат споживачів через завищення роздрібних цін.

Отже, необхідність формування оптових ринків сільськогосподарської продукції обумовлена:

- порушенням зв'язків між товаровиробниками і споживачами;
- необхідністю формування виробництва відповідно до вимог споживачів;
- необхідністю прискорення руху продукції та скорочення втрат на шляху від виробника до кінцевого споживача;
- труднощами збуту продукції вітчизняних товаровиробників;

- необхідністю створення умов для здійснення належного державного ветеринарного і санітарно-епідеміологічного контролю за реалізацією такої продукції.

В Україні, на даний момент часу, оптові ринки сільськогосподарської продукції можуть бути створені виключно за рахунок приватного капіталу. Однак цей процес є надзвичайно повільним, що обумовлено декількома причинами, а саме:

- будівництво сучасних оптових ринків потребує великих фінансових ресурсів, доступ до яких в ініціаторів створення таких ринків, як правило, є обмеженим (високі кредитні ставки банків, відсутність застави на початковому етапі);

- великий період окупності таких ринків (7-12 років) робить цей вид діяльності малопривабливим для інвесторів;

- складністю виділення земельних ділянок великих розмірів для таких ринків;

- не достатньою розробкою нормативно-правових актів, які регламентують умови діяльності оптових ринків, визначають їх види, функції, права та обов'язки учасників таких ринків, а найголовніше не передбачають стимулювання розвитку таких ринків відповідно до світової практики [3].

Вирішенню проблем сприятиме організація роздрібно-оптових торгових центрів. Вони належатимуть кооперативним об'єднанням і здійснюватимуть закупівлю продукції, зберігання та реалізацію, аукціонний розпродаж. Торгові центри можуть укладати договори з фермерами або сільськогосподарськими підприємствами на поставку продукції. В таких угодах будуть обумовлюватися всі питання (асортимент продукції, її кількість та якість, ціна, строки і способи доставки тощо). Разом зі змінами ринків також змінюється методика обробки й реалізації продукції. Механізоване навантаження й розвантаження, використання великогабаритних контейнерів, попередня розфасовка й сортування,

прогресивні технології зберігання – все це є невід’ємною частиною сучасних оптових ринків. Системи реалізації сільськогосподарської продукції, при яких фермери будуть продавати її прямо кінцевим споживачам, дозволить оптовим операторам, що діють або як експедитори, або як середньо та дрібно оптові дистриб’ютори на підставі договорів між собою, групувати продукцію й продати її роздрібним торговцям і великим покупцям.

Відповідно до прийнятих урядом у 2009р. Закону України “ Про оптові ринки сільськогосподарської продукції ” [1] та Державної цільової Програми створення оптових ринків сільськогосподарської продукції, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 3 червня 2009 р. №562 [2], починається процес створення в регіонах мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції. Він передбачає проведення комплексу заходів, зокрема будівництво 25 оптових ринків. Та через рік уряд був змушений призупинити виконання зазначених заходів, оскільки, як показала практика, проектування і будівництво таких ринків має базуватись на основі певних обґрунтованих вихідних даних – техніко-економічних параметрах (ТЕП), до яких могли б бути прив’язані існуючі будівельні норми та правила. Але на сьогодні таких ТЕП, затверджених хоча б на рівні Міністерства аграрної політики та продовольства України не існує, оскільки не достатня практика будівництва таких ринків.

Аналітики висловлюють досить критичні оцінки ситуації, що склалася. Так, керівником Проекту USAID «АгроІнвест» за напрямком «Розвиток ринкової інфраструктури» Миколою Гриценком в інтерв’ю було сказано: “Насправді в Україні оптових ринків немає, тому що на всіх ринках, які отримали статус “оптових”, торгують оптом і в роздріб, і, відповідно формуються дві ціни. Відтак, на оптових ринках мають діяти винятково оптові ціни. І вони повинні розраховуватися лише на оптових покупців. А на оптових ринках торгують і в роздріб. До сьогодні на багатьох оптових ринках трейдерів і перекупників можна зустріти частіше, ніж тих, хто реально вирощує сільськогосподарську продукцію”[4]. Отже, В Україні

невідкладного вирішення потребує питання формування оптових ринків для просування вітчизняної сільськогосподарської продукції від виробника до споживачів, на умовах, вигідних для всіх учасників процесу.

Висновки. Призначення оптових ринків полягає у наближенні дрібних та середніх товаровиробників сільськогосподарської продукції до споживачів. На сьогодні в Україні не повністю розроблений механізм будівництва нових оптових ринків. Складності стосуються, в першу чергу, розробки техніко-економічних параметрів, а також фінансування їх будівництва. Уряд повинен повернутися до виконання вже розробленої Державної цільової Програми створення оптових ринків сільськогосподарської продукції, що дасть змогу покращити ситуацію з функціонуванням оптових ринків. Як наслідок, українська економіка отримає додаткові надходження до бюджету у вигляді податків, активізується розвиток дрібних та середніх сільськогосподарських товаровиробників, зменшаться суспільні витрати кінцевої продукції, буде гарантовано продовольчу безпеку країни.

Бібліографічний список.

1. Закон України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції»: за станом на 25.06.2009 № 1561-VI / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2009. – 755 с.
2. Державна Цільова Програма створення оптових ринків сільськогосподарської продукції : за станом на 3 черв. 2009р. / Постанова Кабінету Міністрів України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, №562.
3. Корінець Р.Я. Оптові ринки сільськогосподарської продукції: запитання та відповіді / Р.Я. Корінець, Л.І. Швецова. – К. : Український освітній центр реформ, 2007. – 88 с.
4. М. Вернигора. Чи не доведеться Україні вкотре переглядати концепцію побудови оптових ринків? [Електронний ресурс] : — Режим доступу: <http://news.vlasnasprava.info/interview/1363-2012-01-25-18-23-08>.

А.С.Биличенко. Особенности формирования оптовых рынков сельскохозяйственной продукции в Украине. В статье рассмотрено современное состояние развития оптовых рынков в Украине. Обоснована необходимость строительства сети оптовых рынков сельскохозяйственной продукции. Предложены направления улучшения оптовой торговли в стране.

A.S.Bilichenko. Features of wholesale markets of agricultural products in Ukraine. The article deals with the current state of development of wholesale markets in Ukraine. The paper describes the necessity of building a network of wholesale markets for agricultural products. The author suggests some directions improvement stores in the country.